

„EXEGI MONUMENTUM!”

PLEDOARIE PENTRU ENCICLOPEDIA JURIDICĂ ROMÂNĂ

O enciclopedie a dreptului românesc este un vis vechi al comunității noastre juridice, dar, chiar dacă ideea va fi sedus mai multe minți, complexitatea, amploarea și dificultatea împlinirii în timp a proiectului au fost, de fiecare dată, obstacole dificile în calea punerii ei în operă. În ceea ce mă privește, am nădăjduit mereu, încă din timpul studiilor doctorale la Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai, de-a lungul carierei mele universitare, științifice și juridice, ca o lucrare enciclopedică de mari dimensiuni, o operă monumentală care să cuprindă în esență concepte, teorii, principii, reguli, proceduri, definiții, termeni specifici, ramuri și instituții, să fie realizată și în spațiul științelor juridice din România. Ideea s-a consolidat de fiecare dată când, la Biblioteca Academiei Române, la Biblioteca Centrală Universitară ori la biblioteci din Londra, Roma, Moscova sau Paris aveam ocazia să văd impozante enciclopedii ale dreptului ori ample dicționare juridice izvorâte din marile culturi și civilizații ale bătrânului continent. Necesități subiective de ordin științific și academic, care în realitate sigur nu era numai a mea, ci a unei bune părți a lumii juridice românești, i s-a adăugat una – așa-zicând, obiectivă – care ținea cumva de orgoliul identitar: Știința dreptului de la noi, cultura și civilizația românească, generațiile prezente și viitoare de tineri care studiază conceptele juridice, instituțiile și legile țării au nevoie și merită să aibă o lucrare de anvergură, ceea ce se regăsește în complexitatea și valoarea unei Enciclopedii Juridice.

Privind din orizontul istoriei, a trebuit să treacă mult timp, să se schimbe vremurile și regimurile, să intrăm în era libertății și a democrației pentru ca un proiect de asemenea amploare să devină posibil. În decursul anilor, care nu sunt puțini, ideea s-a cristalizat din punctul de vedere al conceptului, al structurii și al conținutului, căpătând o identitate tot mai clară. A trebuit să constituim cadrul juridic adecvat, să formăm un colectiv optimist, care să stabilească instrumentele de lucru: metodologie, structură generală, listă de termeni (aflată în continuă completare și îmbogățire), listă de personalități juridice (în viață sau trecute în Câmpiile Elizee de-a lungul ultimelor secole) și listă de publicații juridice. Cu timpul, am reușit să alcătuim un colectiv de autori, format din cadre didactice universitare, cercetători științifici, juriști, doctrinari și practicieni, autori consacrați în domeniul științelor juridice și în domenii complementare. Între ei se află nume de rezonanță, profesori și autori de prestigiu, dar și tineri cercetători și juriști, cadre universitare aflate în perioada de dezvoltare a carierei.

Am început să definim primii termeni ai lucrării în anul 2008, cu un colectiv restrâns de autori, ca proiecție având în față, la acel timp, o lucrare de mari dimensiuni, complexă și completă, care își propunea rezolvarea multor necunoscute, nemaiîntâlnită la noi, în aria științelor juridice. În termeni plastici, eram în situația exploratorului temerar în fața unei jungle, tulburat de imensitatea și măreția acesteia, deconcertat în asemenea măsură

încât nu știe de unde să-și înceapă explorarea, sau a alpinistului care vrea să escaladeze piscurile, copleșit de înălțimea nesfârșită și ascunsă deasupra norilor. În istoria Enciclopediei, pentru că, iată, vorbim deja de o istorie a acesteia, a intervenit o situație dramatică, dar motivantă. A fost un moment obiectiv generat de rațiuni politice și administrative, izvorât, în același timp, dintr-o necesitate juridică a adoptării unor noi coduri: Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul penal, Codul de procedură penală și Codul fiscal. Tot ce se lucrase până în acel moment – și se lucrase mult, acumulat într-un material scris important, a fost practic abandonat. Odată cu aprobarea noilor coduri, după momentul de sincopă și de blocaj, am reluat totul, aproape de la capăt, cu un colectiv refăcut și încrezător, motivat mai mult științific și moral, care a depus un efort constant și încărcat de mari dificultăți metodologice, de organizare și de redactare. Faptul că am reușit să parcurgem acest drum al marelui început, greu, sinuos, sisific, a fost posibil prin dăruirea autorilor, prin atitudinea lor de colaborare și deschidere, care exprimă un *spirit academic* prin excelență. Toți au înțeles că participă la o lucrare excepțională, edificată pentru prezent și pentru viitor, de care au vrut și vor să își lege numele. Fără ei, proiectul ar fi rămas și ar rămâne, în continuare, o frumoasă și utopică idee. Toți merită admirația și mulțumirile noastre. La fel de importantă și necesar de menționat este buna colaborare cu profesioniștii de la Editura Academiei și de la Editura Universul Juridic, cărora le mulțumesc pentru deosebita diligență, pentru spiritul de cooperare și răbdare.

Enciclopedia Juridică Română este o lucrare de mari dimensiuni, care își propune să cuprindă informația științifică și culturală, esențială și relevantă din domeniul științelor juridice românești. Din punctul de vedere al structurii și conținutului, opera cuprinde: noțiuni, concepte, instituții, personalități, publicații, termeni specifici, ramuri de drept, coduri etc. Obiectivul nostru este să realizăm *o lucrare fundamentală pentru știința dreptului, pentru cultura și civilizația românească*, o carte care să rămână peste generații. *Enciclopedia* va fi o operă importantă pentru domeniul științelor juridice, pentru specialiștii și profesioniștii dreptului, pentru magistrați, avocați, consilieri juridici, executori judecătorești, notari, dar nu numai pentru ei. Mai concret, *Enciclopedia* va fi o sursă științifică de informare, de studiu și cercetare, un izvor de informație autorizată, un instrument de lucru pentru universitari, pentru cadre didactice în general, pentru cercetători, pentru studenți, masteranzi, doctoranzi, cercetători postdoctorali, din domenii diverse, pentru mediul de afaceri, antreprenori; așadar, pentru un public larg. Acesta este și sensul unei enciclopedii: să ofere informație calificată, girată de specialiști în domeniu, tuturor celor interesați.

Alături de toți cei pe care i-am ispitit, cucerit și determinat să participe la efortul zidirii acestei opere, văd *Enciclopedia* ca pe o *poartă deschisă către un univers fascinant, de dimensiuni impresionante: dreptul, științele juridice*. Ca lucrare holistică, opera are o adresabilitate vastă, atât specializată, cât și generală. O atare vocație, care rezidă în însăși natura lucrării, este cu atât mai importantă astăzi, când paradigma cunoașterii se schimbă, când modelul studiului limitat la specialitate este, treptat, substituit de abordările cercetării

interdisciplinare, multidisciplinare și transdisciplinare. *Enciclopedia Juridică Română* reprezintă o lucrare necesară pentru paradigma cunoașterii din prezent și din viitor. Mai mult decât atât, credem că *Enciclopedia* constituie o necesitate și o datorie istorică a științei dreptului, a culturii și civilizației românești.

Proiectul Enciclopediei este inițiat și se desfășoară în cadrul Universității Titu Maiorescu, în parteneriat cu Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române. Titu Maiorescu, fondatorul culturii și civilizației românești moderne, este nu numai un nume prestigios, ci și un blazon spiritual și cultural, care trebuie onorat la nivelul educației academice și al cercetării științifice. Maiorescu a fost el însuși o figură enciclopedică, de tip renescentist, o personalitate culturală de anvergură europeană care prin formație a fost și jurist, licențiat în drept la Sorbona. Fapt biografic semnificativ, pe lângă profesor universitar, rector al Universității din Iași, critic literar, mentorul *Junimii* și al *Convorbirilor literare*, politician de prim rang, șef de partid, ministru, prim-ministru, a fost și avocat. În anul 2017, Universitatea Titu Maiorescu a comemorat centenarul trecerii în eternitate a marelui critic, în cadrul unui complex de acțiuni care a cuprins conferințe, simpozioane și alte manifestări științifice, proiecte editoriale, reeditări din opera maioresciană și o lucrare originală dedicată celui omagiat, intitulată: *Maiorescu, primul secol din eternitate*. În acest larg cadru spiritual, mi se pare nu numai onorant, ci și potrivit ca Universitatea care poartă numele lui Titu Maiorescu, ilustrul întemeietor al instituțiilor culturale ale României moderne, să participe la realizarea *Enciclopediei Juridice Române*.

Proiectul, așa cum arătam, se bucură de susținerea și de girul Academiei Române, lucrarea fiind editată prin parteneriatul realizat cu Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” (ICJ) al Academiei. Merită subliniată excelenta colaborare desfășurată în cadrul acestui parteneriat, de înaltă valoare academică, prin implicarea profesorului universitar Mircea Dușu, Directorul ICJ, și a altor cercetători ai ICJ. Prin alianța științifică și editorială dintre Universitate și Institutul de profil al Academiei, am creat un cadru științific de elită pentru realizarea proiectului Enciclopediei, din care fac parte nume importante ale științelor juridice, ale cercetării științifice și ale învățământului superior din România.

Un eveniment important în istoria lucrării noastre l-a reprezentat *Lansarea oficială a proiectului științific național „Enciclopedia Juridică Română”*, la 16 aprilie 2015, în Aula Academiei Române. Lansarea s-a bucurat de o participare prestigioasă, formată din conducerea Academiei Române, personalități de marcă ale lumii academice, reprezentanți ai unor instituții emblematice din domeniul juridic, între care: Uniunea Juriștilor

din România, Înalta Curte de Casație și Justiție, Asociația Magistratilor din România, Consiliul Superior al Magistraturii, Uniunea Națională a Barourilor din România, Uniunea Națională a Notarilor Publici din România, reprezentanți ai facultăților de drept, universitari, cercetători științifici, doctoranzi, masteranzi și studenți. Ne-a rămas în memorie discursul magistral al academicianului Alexandru Surdu, vicepreședinte atunci,

al Academiei Române, intitulat „Vremea judecătorilor”, discurs ce a fost întemeiat cultural, inclusiv pe izvoare biblice, o pledoarie pentru importanța și rolul justiției într-o societate democratică, uzând și de exemplificări *per a contrario* din regimul comunist, pentru educația juridică a cetățenilor și a tinerelor generații, ca mod de a edifica o lume armonioasă, guvernată de principii, legi și norme. Lansarea oficială a proiectului a reprezentat un eveniment memorabil, care a consemnat în mod oficial, sub înalta cupolă a Academiei Române, importanța majoră și valoarea acestui proiect.

Chiar dacă mulți termeni, de natură conceptuală ori instituțională, pot genera diferențe de viziune și interpretare, având în vedere faptul că lucrarea este scrisă de personalități ale dreptului, autori, teoreticieni și practicieni de marcă, nu uităm nicio clipă natura și sensul operei pe care o realizăm. *Enciclopedia* nu este un manual ori tratat de drept, în care autorul își prezintă propriile teorii și interpretări, venind, uneori, cu propuneri *de lege ferenda*, ci o lucrare obiectivă, de sinteză, construită pe baza analizei și selectării critice a informației științifice relevante. Redactarea unei astfel de lucrări constituie un proces de anvergură și de intensitate științifică și creativă. Acesta integrează un volum uriaș de informație, abordat în cadrul unei operațiuni ample de documentare, cercetare, selecție critică, uniformizare redacțională și studiu aprofundat; operațiune care solicită timp, efort și mai ales dăruire. Îndeplinirea unei asemenea misiuni reclamă nu numai competență, ci și responsabilitate și etică științifică, sub semnul suprem al obiectivității. În acest context, *Enciclopedia* promovează o abordare imparțială care surprinde esențialul în definirea termenilor, fără ca autorul să intre în dispute teoretice ori polemici subiective, dar și fără să oculte existența controverselor științifice relevante. Astfel se oferă informația necesară, obiectivă științific, sintetizată și esențializată cu privire la conceptele tratate.

Un aspect esențial al Enciclopediei îl reprezintă aria de explorare a lucrării în „geografia” tematică a științelor juridice. Fiind o enciclopedie a dreptului românesc, *Enciclopedia Juridică Română* are ca spațiu de investigare, într-o abordare diacronică, sistemul de drept românesc, dar analizând și prezentând sintetic noțiuni, concepte, instituții, norme, acte, legi, personalități și publicații din spațiul nostru. În același timp, marii gânditori și teoreticieni, personalitățile de anvergură universală (care au contribuit la dezvoltarea dreptului, de pe vremea Imperiului Roman și până în era contemporană), teoriile, principiile, doctrinele, adagiile, expresiile, care sunt parte constitutivă a ființei atemporale a Dreptului, nu pot fi lăsate la o parte. Nu este de conceput o Enciclopedie Juridică Română în care să nu apară marii legislatori și juriști ai istoriei sau gânditori care au influențat fundamental evoluția dreptului, nume ca Iustinian, Ulpian, Solon, Hegel, Napoleon etc. Dreptul românesc își are originile, prin legea pământului și prin dreptul francez, în dreptul roman. De asemenea, el s-a dezvoltat și evoluează în cadrul științei dreptului, al culturii și civilizației europene. Trecerea sub tăcere a surselor, a conceptelor, a marilor figuri europene și universale ar însemna ignorarea rădăcinilor și a izvoarelor, scoaterea dreptului românesc din cadrul istoric al apariției și evoluției lui. Iar în materie editorială, ar determina crearea unei opere incomplete, vulnerabile în însăși filosofia

alcătuirii ei. Prin urmare, în baza unei viziuni comprehensive, care situează dreptul românesc în cadru universal, *Enciclopedia* realizează această deschidere firească, în spațiu și timp, integrând în structura ei concepte, teorii, instituții și acte emblematice din știința dreptului, din cultura și civilizația universală.

Ca întindere, *Enciclopedia Juridică Română* este concepută în 8-10 volume, începând de la litera A și încheindu-se cu litera Z. În această structură, un volum separat, la care se lucrează deja, este dedicat *Personalităților* științelor juridice românești, din istoria Dreptului nostru și din perioada contemporană. *Enciclopedia* acoperă întregul alfabet, întregul domeniu al științelor juridice, dar se extinde și în domenii conexe, complementare, vizând astfel logica, filosofia, cultura și civilizația juridică în ansamblul lor. Fiecare volum acoperă un interval din alfabet, care adună între coperte științele juridice din spațiul nostru, domeniu fundamental care a contribuit în chip major la dezvoltarea și evoluția civilizației românești.

Lucrarea, în ansamblul ei, este dedicată și se situează sub auspiciile Marii Uniri, visul de secole al românilor, punctul cardinal care i-a orientat întregul mers prin istorie neamului românesc. Este un mod științific, academic și cultural de a celebra Marea Unire, printr-o lucrare fundamentală care depune mărturie pentru istoria și civilizația românească, pentru lungul și sinuosul drum pe care l-a parcurs devenirea prin milenii a poporului român, proces în care – de la Dreptul Roman până la Dreptul Român actual – Pravila, Legea, Justiția au jucat un rol major, fiind coloana vertebrală a acestei creșteri istorice. În această ordine logică, avem conștiința și convingerea că, în continuare, Științele Juridice și Justiția vor contribui la dezvoltarea și înflorirea pe toate planurile a democrației și civilizației românești în Uniunea Europeană și în lume.

Privind înainte, în viitorul care nu așteaptă, în viziunea noastră, lucrarea pe care o edificăm are toate șansele să fie *o operă grandioasă, un monument al științei și civilizației românești*, dar până acolo este o cale lungă de străbătut. Sperăm să o parcurgem împreună și, având știința, inteligența, creativitatea, răbdarea și toleranța de partea noastră, să edificăm Opera. Visez la momentul din viitor în care, peste volumele tipărite, îl vom așeza pe ultimul, putând cu toții exclama: *Finis coronat opus!* Vom avea o construcție masivă și solidă, vom avea *Enciclopedia*. Abia atunci, *mutatis mutandis*, vom putea spune, și noi, ca Horațiu: „*Exegi monumentum...*”. Am ridicat un monument al științei juridice, al culturii și civilizației românești care să rămână generațiilor viitoare!

Prof. univ. dr. **Iosif R. URS**
Președintele Universității Titu Maiorescu

A.D. 2018, august